

قاضی کمال الدین حسین بن معین الدین میبدی

زندگی، شخصیت، دیدگاهها*

علیرضا جوانمردی ادیب^۱، مقصود محمدی^۲

چکیده

حسین بن معین الدین میبدی ملقب به «کمال الدین»، مشهور به «قاضی»، متخلص به «منطقی» از جمله بزرگزادگان و شخصیت‌های برجسته علمی، ادبی و حکمی ایران زمین است که در قریه «میبد» از توابع یزد در قرن نهم هجری پا به عرصه حیات نهاد. وی پس از فراگیری مقدمات مرسوم علوم معقول و منقول زمان خود، در جوانی به شیراز رفت و در آنجا به شاگردی دوانی درآمد. میبدی حکیمی است مسلمان، بر مذهب شافعی که اهل تولد است، اوج این تولد نسبت به امیرالمؤمنین (ع) و خاندان عصمت و طهارت (ع) تا بدانجاست که برخی وی را از علمای تشیع دانسته‌اند. او در زمان حکمرانی سلطان یعقوب آق‌قویونلو، قاضی و متصدی موقوفات یزد و توابع آن گشت. مهمترین آثار معروف وی شرح هدایة الحکمة ابهری و شرح دیوان منسوب به امیرالمؤمنین (ع) و منشآت است. او در دوران شاه اسماعیل صفوی هنگامی که محمد کره (حاکم ابرقوه) یزد

* مقاله حاضر مستخرج از پایان‌نامه دکتری میباشد.

۱. دانشجوی دکتری فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی (نویسنده مسئول)؛

javanmardiadib@yahoo.com

۲. دانشیار گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج؛ mmohammadi@kiau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹۵/۱۲/۶ تاریخ تأیید: ۹۶/۲/۶

۱۴۵



سال هفتم، شماره چهارم
بهار ۱۳۹۶
صفحات ۱۴۵-۱۸۴

را تصرف مینمود به سمت وزارت او درآمد و در حدود سالهای ۹۰۹ تا ۹۱۱ هـ. ق که شاه اسماعیل یزد را دوباره به تصرف خویش درمی آورد به دستور وی به قتل رسید.

میبدی مسلک اشراقین و متصوفین (عرفا) را برتر از مسلک متکلمان و مشائین میدانست و طریقه اخیر را - که بر پایه دلیل و قیاس عقلی است - طریقه‌یی دارای شک و شبهه فراوان میخواند که قدم عقل در گذر از آنها خسته و درمانده میشود. اگرچه او بنیانگذار مکتب خاصی همچون ابن‌سینا و سهروردی و ابن‌عربی نبوده است، ولی با بیان نقد و بررسیهای دقیق و اظهار نظرهای خاص خود در موضوعات مورد بحث از منظر متکلمان و مشائین و اشراقین و عرفا در قالب آثار مستقل و غیرمستقل (شرح و حواشی) توانسته - بعنوان حلقه واسط - علاوه بر نقش بسزایی که در تطور حکمت اسلامی و نزدیک شدن مشارب مختلف فکری تا زمان خود داشته، الهامبخش صدرالمتألهین شیرازی در ظهور حکمت متعالیه نیز باشد.

کلیدواژه‌ها: کمال‌الدین میبدی، حکمت، تصوف، عقل و شرع، ماده و صورت

* * *

طرح مسئله

برای دست‌یافتن به تاریخ فلسفه اسلامی که بخوبی بتواند از عهده بیان دقیق خط سیر تفکر اندیشمندان جامعه اسلامی برآید و تطور مسائل فلسفی را در بستر فرهنگ اسلامی روشن نماید نیاز به شناخت زندگی، شخصیت و دیدگاههای اندیشمندانی است که با وجود نقش مؤثر در تحول اندیشه‌های سایر متفکرین همچنان - بنابر دلایل مختلفی - در بستر فراموشی بسر میبرند. حجم مطالبی که در کتب تاریخ فلسفه اسلامی به بیان اندیشه‌های سه حکیم مسلمان یعنی شیخ‌الرئیس، شیخ‌اشراق و صدرالمتألهین بعنوان ارکان اصلی و بنیانگذاران سه مکتب مشاء و اشراق و متعالیه اختصاص یافته در

۱۴۶



سال هفتم، شماره چهارم
بهار ۱۳۹۶